ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο

Μία ιστορία επιστημονικής προσέγγισης
ή μικροκομματικής λαϊκίστικης εκμετάλλευσης;

Ιωάννης Αναστασάκης (*)

Η Ανάλυση αυτή ρίχνει φως στην Τουρκική στάση στο Αιγαίο, που ξεκίνησε από τα μέσα της δεκαετίας του ’70 και συνεχίζεται αταλάντευτη μέχρι σήμερα. Οι Τουρκικές κυβερνήσεις που μεσολάβησαν όλες αυτές τις δεκαετίες «έχτιζαν» τις πολιτικές τοποθετήσεις τους χωρίς ποτέ να παρεκκλίνουν από την εμμονή στο σκοπό τους. Το κείμενο της Ανάλυσης δημοσιεύτηκε τμηματικά. Το **ikaros.net.gr** δημοσιεύει ολόκληρο το κείμενο για ευχερέστερη κατανόηση των αναγνωστών.

ΜΕΡΟΣ 1ο : Περιγραφή των παραμέτρων της Τουρκικής Πολιτικής

Στα ρητορικά ερωτήματα που ταλανίζουν την κοινή γνώμη για τα Ελληνο-Τουρκικά και γίνονται πρωτοσέλιδα στα media, σήμερα είναι της μορφής: θα έχουμε θερμό επεισόδιο; ή μπορεί ακόμα και από ατύχημα να οδηγηθούμε σε ολοκληρωτικό πόλεμο;

Τις προηγούμενες ημέρες τα ερωτήματα ήταν πιο ήπιας μορφής, όπως: Είναι το Αιγαίο Ελληνική λίμνη; Περιλαμβάνεται το Αιγαίο στην Ανατολική Μεσόγειο; Θα γίνει συνεκμετάλλευση υδρογονανθράκων με την Τουρκία στο Αιγαίο; Είναι σημαντική η επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 μίλια; Είναι παράνομη η απειλή Casus Belli και η στρατικοποίηση κρίσεων εκτός των εθνικών ορίων μιας χώρας;

Αυτά και άλλα σχετικά ερωτήματα απασχολούν την κοινή γνώμη. Δημοσιογραφικές αναλύσεις και πολιτικές τοποθετήσεις επιχειρούν να προσεγγίσουν το θέμα. Το κάθε ένα από αυτά τα ερωτήματα, αποτελεί από μόνο του ένα «slogan» που όταν δεν υποστηρίζεται από τη δέουσα ανάλυση, παραμένει μία εμπρηστική ρητορική που δεν επιφέρει το οποιοδήποτε ουσιαστικό αποτέλεσμα στις διμερείς και τις διεθνείς σχέσεις των χωρών.

Λαϊκισμός ή επιστημονική προσέγγιση;

Οι δημοσιογραφικές αναλύσεις και οι πολιτικές δηλώσεις με αναφορά και επίκληση στο «Διεθνές Δίκαιο» για την οριοθέτηση των θαλάσσιων Ζωνών, όταν γίνονται χωρίς επιστημονικό υπόβαθρο, τότε οι προσεγγίσεις αυτές τείνουν να είναι

λαϊκισμός και δημαγωγία. Θα μπορούσε μάλιστα να ισχυριστεί ένας ανεξάρτητος κριτής, ότι στην ουσία οδηγούν στον αποπροσανατολισμό της κοινής γνώμης.

Ένα ερώτημα που χρήζει άμεσης απάντησης είναι το: «Τι αναμένουν οι Έλληνες και οι εκάστοτε Ελληνικές κυβερνήσεις από την προσφυγή στο Διεθνές Δίκαιο, είτε στην κρίση ενός Διεθνούς Δικαστηρίου Κρίσεων (International Court of Justice - ICJ), είτε στην εισήγηση ενός Δικαστηρίου Διαμεσολάβησης (Arbitration Court);». Αυτό θα είναι η βάση για κάθε μελλοντική προσέγγιση για επίλυση των όποιων Ελληνο-Τουρκικών διαφορών σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.

Η κάθε πλευρά επιχειρηματολογεί με ισχυρότερα ή ασθενέστερα έως έωλα επιχειρήματα. Μέχρι να υπάρξει από κοινού συμφωνία για την προσφυγή σε διεθνή διαμεσολάβηση και κρίση Διεθνούς Δικαστηρίου, τα έωλα επιχειρήματα δημιουργούν μονομερή φανατισμό και αντιδράσεις που ναρκοθετούν την όποια δυνατότητα δημιουργίας των προϋποθέσεων για μία «ειρηνική» και συναινετική επίλυση των όποιων διαφορών.

Πολυεθνικές Ομάδες εμπειρογνωμόνων επιχειρώντας να συμβάλλουν στην επίλυση διακρατικών και περιφερειακών διαφορών και εντάσεων, εξετάζουν μεταξύ άλλων και την επίλυση θεμάτων οριοθέτησης Θαλάσσιων Ζωνών. Στις Ομάδες αυτές λαμβάνεται υπόψη η εμπειρία πρώην Δικαστών των Διεθνών Δικαστηρίων, Νομικών που ασχολούνται με το Διεθνές Δίκαιο και έχουν υποστηρίξει τις θέσεις διάδικων κρατών ενώπιον Διεθνών Οργάνων, καθώς επίσης και εμπειρογνωμόνων συναφών ειδικοτήτων, όπως είναι χαρτογράφοι, σύμβουλοι Διεθνών Σχέσεων επί θεμάτων περιφερειακής Ασφάλειας, και άλλοι.

Τα συμβουλευτικά αποτελέσματα της διαβούλευσης των Ομάδων αυτών, όσον αφορά τον καθορισμό θαλάσσιων οικονομικών Ζωνών, είναι απαραίτητο να «οπτικοποιηθούν» επί χάρτου, ώστε να συμβάλουν στην παγίωση απόψεων, τόσο από τους απλούς πολίτες, όσον και από τα Κυβερνητικά Όργανα που είναι επιφορτισμένα με την χάραξη των εθνικών θέσεων και της Εθνικής Πολιτικής και Στρατηγικής.

Στην πραγματικότητα, για κάθε επιχείρημα που τίθεται από τις αντιπαρατιθέμενες πλευρές, σχεδιάζεται ένας νέος χάρτης. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται δεκάδες χάρτες της ίδιας περιοχής. Η επίπονη αυτή εργασία χαρτογράφησης είναι ουσιώδους σημασίας για την εξαγωγή συμπερασμάτων οριοθέτησης, κυρίως διότι καταδεικνύει την πραγματική επίδραση που επιφέρει η υιοθέτηση του κάθε ρητορικού επιχειρήματος.

Έχοντας την τύχη και την τιμή να συμμετέχω σε μία από τις πλέον αξιόπιστες διεθνείς Ομάδες αυτής της μορφής, θα ήθελα να μοιραστώ, έστω συνοπτικά, την εξαιρετική εμπειρία που απέκτησα από τη συμμετοχή μου στις εργασίες αυτές.

Εφαρμοσμένη τεχνογνωσία καθορισμού θαλάσσιων Ζωνών

Σε ένα Διεθνές Όργανο, είτε Δικαιοσύνης (Justice), είτε Συμβιβασμού (Arbitration), οι κριτές λαμβάνουν υπόψη και βασίζουν τις Αποφάσεις ή τις Εισηγήσεις τους στην επιστημονική προσέγγιση του θέματος. Η επιστημονική

προσέγγιση καθορισμού θαλάσσιων Οικονομικών Ζωνών, βασίζεται σε θεμελιώδεις Αρχές Διεθνούς Δικαίου που συνοπτικά εδράζονται στις ακόλουθες θέσεις:

α. Τα όρια των Εθνικών Ζωνών, δηλαδή τα εθνικά ύδατα, υπερέχουν (prevail) έναντι οιασδήποτε οριοθέτησης Οικονομικής Ζώνης. Είναι επομένως υποχρεωτική προϋπόθεση ο καθορισμός των εθνικών Θαλάσσιων Ζωνών πριν ξεκινήσει ο καθορισμός θαλάσσιων οικονομικών Ζωνών.

β. Η γεωγραφία της περιοχής είναι η βασική παράμετρος χάραξης ορίων των θαλάσσιων ζωνών πέραν των ορίων των εθνικών ζωνών. Τα φυσικά σύνορα και ο καθορισμός της μέσης γραμμής στη θαλάσσια περιοχή είναι μία επίπονη διαδικασία που προϋποθέτει συμφωνία των διαδίκων μερών για τις παραμέτρους που τελικά θα ληφθούν υπόψη. Αυτό είναι το γνωστό «συνυποσχετικό» που ακούγεται ότι πρέπει να προηγηθεί πριν την προσφυγή σε διεθνή κρίση.

γ. Η αρχή της αναλογικότητας είναι μία ουσιώδης παράμετρος που λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, κυρίως στον διαμοιρασμό εκμετάλλευσης των Διεθνών Υδάτων, δηλαδή του καθορισμού των εθνικών Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών (ΑΟΖ), είτε ακόμα και περιοχών συνεκμετάλλευσης με κοινή Συμφωνία των δύο μερών.

δ. Άλλες παράμετροι όπως για παράδειγμα συναισθηματικές επικλήσεις όπως «γαλάζια πατρίδα, σύνορα της καρδιάς, κλπ», η πληθυσμιακή πυκνότητα, η ιστορική κληρονομιά, η λαογραφική παράδοση, η εθνική καταγωγή, καθώς και άλλες, είτε απορρίπτονται, είτε λαμβάνονται επικουρικά υπόψη με μειωμένη βαρύτητα.

Το Διεθνές Δίκαιο και οι Τουρκικές αιτιάσεις και σκοπιμότητες

Από την χαρτογραφική μελέτη των τριών προαναφερθέντων γεωγραφικών τομέων, επισημαίνονται συνοπτικά τα ακόλουθα:

1. Στο **Βόρειο Αιγαίο**, με σχετικά μικρή ποσοστιαία επίδραση του εύρους των χωρικών υδάτων (από 6 έως 12 μίλια), δημιουργούνται δύο περιοχές Διεθνών Υδάτων για καθορισμό ΑΟΖ, η μία Ανατολικά της Λήμνου και η δεύτερη νότια από την Χίο. Η συνολική επιφάνεια των δύο αυτών περιοχών είναι σχετικά μικρή, με αντίστοιχα μικρή επίδραση στον καθορισμό των ΑΟΖ Ελλάδας και Τουρκίας στην περιοχή.

Επειδή το τμήμα ΑΟΖ που αναλογεί στην Τουρκία στο Βόρειο Αιγαίο είναι περιορισμένο, αυτή εφευρίσκει διάφορες αιτιάσεις για να δημιουργήσει αποχρώσες αιτίες ώστε να επιτύχει συνθήκες μειωμένης επίδρασης εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου στην οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών στην περιοχή. Συγκεκριμένα επικαλείται τις ακόλουθες αιτιάσεις:

α. Ο ποταμός Έβρος καθορίζοντας τα χερσαία σύνορα, επηρεάζει την χάραξη των θαλάσσιων συνόρων που είναι η συνέχεια των χερσαίων. Συγκεκριμένα οι Τούρκοι εμπειρογνώμονες εμμένουν στην άποψη ότι με τις πλημύρες η κοίτη του ποταμού αλλάζει, καθώς επίσης μετατοπίζεται το Δέλτα του ποταμού και κυρίως η

γωνία που ο ποταμός φτάνει την ακτή. Επομένως αφού τα χερσαία σύνορα δεν είναι σταθερά, δεν είναι δυνατόν να χαραχθούν ακριβή θαλάσσια σύνορα στην περιοχή.

β. Η νησίδα Ζουράφα, ελέγχοντας την είσοδο των Στενών, θεωρείται από την Τουρκία ότι είναι αγκάθι στην καρδιά της. Επίσης η Λήμνος και ο Άγιος Ευστράτιος καθορίζουν δυσμενώς και μη αναλογικά για την Τουρκία τα Ελληνικά χωρικά ύδατα στο Βόρειο Αιγαίο.

γ. Τα νησιά δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη χάραξη της Μέσης Γραμμής μεταξύ του κύριου κορμού ξηράς των δύο χωρών. Επειδή όμως τα νησιά, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, ορίζουν εθνική θαλάσσια ζώνη, οι Τουρκικοί ισχυρισμοί δεν έχουν βαρύτητα στον καθορισμό ΑΟΖ και επομένως δεν ευσταθούν οι Τουρκικοί ισχυρισμοί ενώπιον ενός Διεθνούς Δικαστηρίου.

δ. Αποστρατικοποίηση των νήσων Λήμνου, Σαμοθράκης και το δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας, είναι εθιμικοί Τουρκικοί ισχυρισμοί που δεν έχουν νομική βάση και επομένως δεν έχουν βαρύτητα στον καθορισμό ΑΟΖ σε ένα Διεθνές Δικαστήριο.

2. Στο **Νότιο Αιγαίο**, με την επίδραση των χωρικών υδάτων της Ελλάδας (από 6 έως 12 μίλια), απομένουν μόνο διάδρομοι διεθνούς ναυσιπλοΐας μεταξύ των Ελληνικών νησιών. Η μόνη ενιαία περιοχή διεθνών υδάτων εντοπίζεται ανατολικά των Κυθήρων, που γίνεται περίκλειστη Ελληνική περιοχή αν η Ελλάδα επεκτείνει σε 12 μίλια τα χωρικά της ύδατα στην περιοχή.

Επειδή και πάλι, το τμήμα ΑΟΖ που αναλογεί στην Τουρκία στο Νότιο Αιγαίο είναι εξαιρετικά περιορισμένο έως μηδενικό, αυτή εφευρίσκει τις γνωστές αιτιάσεις για να επιτύχει συνθήκες μειωμένης επίδρασης εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου στην οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών στην περιοχή. Συγκεκριμένα επικαλείται τις ακόλουθες αιτιάσεις:

α. Στα Δωδεκάνησα, τα μικρονήσια και οι βραχονησίδες που δεν αναφέρονται επώνυμα στη Συνθήκη των Παρισίων του 1947, είναι αμφισβητούμενη από την Τουρκία η Ελληνική κυριαρχία. Δεδομένου όμως ότι με τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 η Τουρκία έχει αποδεχθεί ότι δεν διεκδικεί νησιά που απέχουν πέραν των τριών μιλίων από την ηπειρωτική ακτή της, η αιτίαση αυτή είναι παντελώς αβάσιμη και μη αποδεκτή από ένα Διεθνές Δικαστήριο. Επισημαίνονται σχετικά τα άρθρα 6, 12 και 15 της Συνθήκης.

β. Με τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 η Τουρκία αναγνώρισε την κυριαρχία της Ιταλίας στα Δωδεκάνησα. Με την Ιταλο-Τουρκική διμερή Συνθήκη του 1932 καθορίστηκαν τα θαλάσσια σύνορα μεταξύ των Δωδεκανήσων και της Τουρκικής ακτής, ακόμα και για την περιοχή της συστάδας του Καστελόριζου. Όταν με την Συνθήκη των Παρισίων του 1947 η Ιταλία παρέδωσε τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα, η Τουρκία είχε ήδη «αποξενωθεί» από την περιοχή, ακριβώς λόγω των Συνθηκών που είχαν προηγηθεί. Επομένως οι Τουρκικές αιτιάσεις δεν είναι δυνατόν να έχουν οποιαδήποτε τύχη ενώπιον ενός Διεθνούς Δικαστηρίου.

γ. Με την απειλή του Casus Belli οι Τούρκοι ισχυρίζονται ότι προστατεύουν την διεθνή ναυσιπλοΐα, διότι αν η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της

ύδατα στα 12 μίλια στο νότιο Αιγαίο, τότε αυτό θα γίνει Ελληνική λίμνη. Η αιτίαση της Τουρκίας είναι αβάσιμη, τόσο διότι αφενός θα προβλέπεται διάδρομος διεθνούς ναυσιπλοΐας και αφετέρου ισχύει η δυνατότητα αβλαβούς διέλευσης ακόμα και διαμέσου των εθνικών χωρικών υδάτων, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο της θάλασσας. Επιπλέον η απειλή πολέμου και οι προκλητικές ενέργειες δεν είναι αποδεκτές πρακτικές σύμφωνα με τη Χάρτα του ΟΗΕ και δεν ευσταθούν ως ισχυρισμοί ενώπιον ενός Διεθνούς Δικαστηρίου.

δ. Η Τουρκία, επιχειρώντας το «αεροδυναμικό παράδοξο», αντιλαμβανόμενη το αβάσιμο των ισχυρισμών της, επιχειρεί να αντιστρέψει την πραγματικότητα και κατηγορεί την Ελλάδα ότι αυτή παρενοχλεί. Παραβλέπει ότι τα οπλισμένα πολεμικά αεροσκάφη της παραβαίνουν το FIR Αθηνών, τα όρια του οποίου η ίδια η Τουρκία είχε αποδεχθεί, αλλά και παραβιάζουν τον εθνικό εναέριο χώρο της Ελλάδας εκμεταλλευόμενη τη διαφορά των έξι μιλίων στη θάλασσα και δέκα στον αέρα.

Ο Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO) είναι ο οργανισμός που ρυθμίζει τις διεθνείς αερομεταφορές. Ιδρυτική Συνθήκη του αποτελεί η Σύμβαση του Σικάγου (1944), ενώ η ίδρυσή του χρονολογείται το 1947. Ο ιδιαίτερα στενός χρονικά σύνδεσμός του με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αντανακλά την πρόθεση των κρατών να ρυθμίσουν πλέον τις διεθνείς αερομεταφορές σε κλίμα αμοιβαίας συνεργασίας, κυρίως με σκοπό τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης. Η παραβίαση των υφιστάμενων Διεθνών Συνθηκών και Συμφωνιών, για οιανδήποτε αιτία, δεν γίνεται αποδεκτή ενώπιον ενός Διεθνούς Δικαστηρίου.

3. **Ανατολικά και Νότια της Κρήτης**, οι Οικονομικές Θαλάσσιες Ζώνες Ελλάδας και Τουρκίας, ορίζονται από τα εξωτερικά όρια των Εθνικών Ζωνών που καθορίζονται από τα Ελληνικά νησιά Κρήτη, Κάσο, Κάρπαθο, Ρόδο, συστάδα Καστελόριζου, καθώς και της Τουρκικής ακτής. Η περιοχή αυτή, που εν πολλοίς είχε μείνει στο απυρόβλητο τις δεκαετίες του '70 και του '80, τις τελευταίες δεκαετίες είναι στο επίκεντρο του Τουρκικού ενδιαφέροντος. Αυτό οδήγησε αφενός στο Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα Ελλάδας - Κύπρου, καθώς και τις διμερείς, τριμερείς και πολυμερείς συνεργασίες με αφορμή τόσο την προστασία και την οικονομική εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων, αλλά και τη μεταφορά στην Ευρώπη μέσω αγωγών ή σε υγροποιημένη μορφή, καθώς επίσης και την μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας. Στον γεωγραφικό αυτό τομέα, οι ισχυρισμοί της Τουρκίας, συνοπτικά, έχουν ως κατωτέρω:

α. Το Σύμπλεγμα Καστελόριζου απέχει ελάχιστα από την Τουρκική ακτή σε αναλογία με την απόσταση από τον κύριο κορμό ξηράς της Ελλάδας. Επομένως σύμφωνα με την άποψη της Τουρκίας το σύμπλεγμα αυτό των νήσων, νησίδων και βραχονησίδων, δεν πρέπει να ορίζει ούτε χωρικά ύδατα, ούτε ακόμα περισσότερο θαλάσσιες οικονομικές ζώνες. Βέβαια η Τουρκία εθελοτυφλεί παραβλέποντας ότι όλα τα νησιά ορίζουν τόσο εθνικές όσο και οικονομικές ζώνες, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Επίσης το γεγονός ότι το συγκεκριμένο νησιωτικό σύμπλεγμα απέχει μόνο 60 μίλια από τη Ρόδο, είναι παράμετρος που λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από τα Διεθνή Δικαστήρια.

β. Το Τουρκο-Λυβικό Μνημόνιο είναι το αποκορύφωμα μίας σειράς παράνομων ενεργειών της Τουρκίας που ξεκίνησε από την αμφισβήτηση των οικονομικών Ζωνών στην Κύπρο. Συγκεκριμένα η Τουρκία, προσπάθησε να στραγγαλίσει την Κυπριακή ΑΟΖ προς τα Δυτικά του νησιού, ισχυριζόμενη ότι είναι

Τουρκική ΑΟΖ που φθάνει μέχρι έξι μίλια από τις ανατολικές ακτές της Κρήτης. Μάλιστα στην περιοχή αυτή η Τουρκία επεξέτεινε μονομερώς την διεκδικούμενη από αυτήν ΑΟΖ δυτικά από την Κύπρο, σε δύο χρονικά διακριτές φάσεις, χωρίς την σύμφωνη γνώμη του όμορου κράτους, όπως προβλέπει το Διεθνές Δίκαιο. Η στρατικοποίηση από την Τουρκία διεκδικούμενων θαλάσσιων Ζωνών, πέραν των 12 μιλίων εθνικών υδάτων, θεωρείτε σοβαρό παράπτωμα και παραβίαση Διεθνούς Δικαίου που λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από τα Διεθνή Δικαστήρια.

γ. Παραβλέποντας η Τουρκία ότι στη συμφωνία για τη δημιουργία της μεταβατικής Κυβέρνησης στη Λιβύη, προβλέπεται ότι η Κυβέρνηση αυτή δεν έχει το δικαίωμα να υπογράφει Διεθνείς δεσμευτικές Συμφωνίες χωρίς την θετική ψήφιση από τη Βουλή της χώρας, η οποία σημειωτέο έχει ήδη καταγγείλει το Τουρκο-Λιβυκό μνημόνιο στον ΟΗΕ ως παράνομο. Το γεγονός αυτό δεν είναι δυνατόν να περάσει απαρατήρητο ενώπιον Διεθνούς Δικαστηρίου κρίνοντας την ακυρότητα του Μνημονίου.

δ. Η Ελληνο-Αιγυπτιακή Συμφωνία οριοθέτησης θαλάσσιων Ζωνών σταμάτησε στον Μεσημβρινό που διατρέχει την Ρόδο, προφανώς σε αναμονή εφαρμογής της ρήτρας αναλογικότητας, όταν συμφωνηθούν οι θαλάσσιες Οικονομικές Ζώνες μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Ο χάρτης που σχεδιάστηκε από ομάδα επιστημόνων του Πανεπιστημίου της Σεβίλλης και είναι γνωστός ως «Sevilla map» εμφανίζει το μέγιστο που θα μπορούσε να λάβει η χώρα μας σε θαλάσσιες Ζώνες, με πλήρη επίδραση των νήσων. Αυτό βέβαια προϋποθέτει τη σύμφωνη γνώμη του όμορου κράτους, γεγονός που δεν ισχύει στην περίπτωση της Τουρκίας. Επίσης στον χάρτη αυτό δεν έχει υπολογιστεί η ρήτρα αναλογικότητας που είναι βέβαιο ότι θα συνεκτιμηθεί από ένα Διεθνές Δικαστήριο.

ε. Τούρκος εμπειρογνώμονας που συμμετείχε την δεκαετία του ’80 στις διεργασίες για την αποδοχή της UNCLOS, δήλωσε σε Διεθνές Συνέδριο που συμμετείχα, ότι η Τουρκία δεν υπέγραψε τη Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας, διότι είχε μελετηθεί και δεν εξυπηρετούσε τα Τουρκικά συμφέροντα. Για τον λόγο αυτό, από την Τουρκική πλευρά ήταν δεσμευτικό και μονόδρομος να προχωρήσει στο Casus Belli, με σκοπό να περιορίσει τις «απώλειες» στις θαλάσσιες ζώνες στο Αιγαίο Πέλαγος στην περίπτωση που η Ελλάδα αποφάσιζε να επεκτείνει νομίμως τα χωρικά της ύδατα στα 12 μίλια. Σε κάθε περίπτωση και άσχετα με την σκοπιμότητα από Τουρκικής πλευράς, η απειλή πολέμου και όχι προσφυγή σε Διεθνές Όργανο επίλυσης διακρατικών διαφορών, είναι σοβαρό παράπτωμα που λαμβάνεται υπόψη στην κρίση Διεθνούς Δικαστηρίου.

στ. Ο ίδιος εμπειρογνώμονας ανέφερε επίσης ότι η Ελλάδα δεν έπρεπε να αποδεχθεί την UNCLOS ως έχει, διότι στα άρθρα που αναφέρονται στις περιπτώσεις Αρχιπελάγους δεν περιλαμβάνει τα νησιά του Αιγαίου, παρά το γεγονός ότι ο όρος «Archipelago» πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε από τους Ενετούς αναφερόμενος στο Αιγαίο. Η περιγραφή στην UNCLOS που δεν δίνει στο Αιγαίο τον χαρακτηρισμό του Αρχιπελάγους, επιτρέπει στην Τουρκία να επικαλείται το ειδικό καθεστώς της «περίκλειστης θάλασσας» και του «ειδικού καθεστώτος» για τα νησιά του. Εκτιμάτε ότι αυτό είναι ένα αδύναμο επιχείρημα από την πλευρά της Τουρκίας, που συνεκτιμάτε από ένα Διεθνές Δικαστήριο.

ΜΕΡΟΣ 2ο: <u>Σχόλια επί των ενεργειών της Τουρκικής Πολιτικής</u>

Το Αιγαίο στην Ανατολική Μεσόγειο

Στα άρθρα της Συνθήκης της Λοζάνης του 1923, όπως για παράδειγμα στο άρθρο 12, τα Ελληνικά νησιά του Αιγαίου αναφέρονται ως: «Ελληνικά νησιά της Ανατολικής Μεσογείου». Θεσμικά λοιπόν και με βάση τη Συνθήκη που καθόρισε εθνικά σύνορα στην περιοχή, το Αιγαίο είναι μέρος της Ανατολικής Μεσογείου. Είναι επομένως σαφές ότι οποιαδήποτε αναφορά στην γεωγραφική περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, περιλαμβάνει και το Αιγαίο Πέλαγος.

Εξετάζοντας τις Ελληνο-Τουρκικές διαφορές στον καθορισμό των Διεθνών Υδάτων και τον διαμοιρασμό τους σε Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες (ΑΟΖ) στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, διαπιστώνεται, όπως θα επεξηγηθεί στη συνέχεια, ότι διακρίνονται τρεις επιμέρους γεωγραφικοί τομείς με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά όσον αφορά τον καθορισμό των ΑΟΖ. Αυτοί οι γεωγραφικοί τομείς είναι: το Βόρειο Αιγαίο, το νότιο Αιγαίο και η περιοχή ανατολικότερα από την Κρήτη.

Σχόλια και Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα όσα αναφέρθηκαν στο ΜΕΡΟΣ 1ο, οδηγούμεθα στα ακόλουθα σχόλια και συμπεράσματα:

1. Από τη συνοπτική ανάλυση που προηγήθηκε, καθίσταται σαφές ότι αποσπασματικά τοπική οριοθέτηση ΑΟΖ μόνο στο Αιγαίο και όχι ανατολικότερα από την Κρήτη, είναι μη αποδεκτός από την Τουρκία. Τούτο διότι ενώ στο Βόρειο και στο Νότιο Αιγαίο υπάρχει «περιορισμένη έως μηδενική» θαλάσσια περιοχή για καθορισμό Τουρκικής ΑΟΖ, με την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας εκτιμά ότι θα «αποσπάσει» την μερίδα του λέοντος στην περιοχή μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου. Σε κάθε περίπτωση οι ακτές του Λασιθίου της Ανατολικής Κρήτης είναι βασικό σημείο αναφοράς για τον καθορισμό των θαλάσσιων ζωνών, της Ελλάδας, τόσο με την Τουρκία, όσο και με την Κύπρο, την Αίγυπτο και την Λιβύη.

2. Η Ελληνο-Αιγυπτιακή Συμφωνία σταμάτησε στον Μεσημβρινό που περνά από την Ρόδο, διότι ακριβώς είναι σε αναμονή διευθέτησης θαλάσσιων συνόρων Ελλάδας -Τουρκίας με την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας στην περιοχή, όπως θεωρείτε αναμενόμενο. Το Τουρκο-Λιβυκό Μνημόνιο από την άλλη πλευρά, κατάφορα παραβιάζει τόσο το Διεθνές Δίκαιο και το μονομερές δικαίωμα της

Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά ύδατα έως 12 μίλια, όσο και την Συμφωνία για την προσωρινή διακυβέρνηση της Λιβύης.

3. Η δυνατότητα της Ελλάδας να ομαδοποιήσει συστάδες νησιών με τη διαδικασία «carpet» ώστε να θεωρούνται ως περιοχή ενιαίας ξηράς, χρήζει εξειδικευμένης μελέτης διότι με την ομαδοποίηση αυτή μικραίνει η θεωρητική ακτογραμμή, που δεν θα είναι πλέον αθροιστική των νήσων αλλά περιφερειακή, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται αρνητικά για την Ελλάδα η αρχή της αναλογικότητας του μήκους των ακτών, που ένα Διεθνές Όργανο Κρίσεων λαμβάνει υπόψη για τον καθορισμό ΑΟΖ.

4. Η διατήρηση της έντονης πολιτικής ρητορικής από την Τουρκία, με την ταυτόχρονη εκμετάλλευση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, δημιουργεί φανατισμό στον τουρκικό λαό. Επικαλούμενη στη συνέχεια την μη αποδοχή υποχωρήσεων από την τουρκική κοινή γνώμη, εκτιμά ότι ισχυροποιεί τη θέση της σε μία μελλοντική διεθνή διαμεσολάβηση. Προς την κατεύθυνση αυτή, ήδη σήμερα οι εσωτερικές δημοσκοπήσεις στην Τουρκία καταδεικνύουν ότι πλειοψηφικά η κοινή γνώμη πιστεύει ότι τα δικαιώματα που απορρέουν από την «γαλάζια πατρίδα» πρέπει να διεκδικηθούν ακόμα και με τη χρήση ένοπλης βίας. Συμπερασματικά για την Τουρκική πραγματικότητα, όταν ο Τουρκικός λαός δεν μπορεί να χορτάσει με ψωμί, τα πολιτικά κόμματα συμπολίτευσης και αντιπολίτευσης, επιχειρούν να τον χορτάσουν με φανατισμό και μεγαλοϊδεατισμό. Η μεθόδευση αυτή με τη δημιουργία εθνικού φανατισμού δεν γίνεται αποδεκτή από ένα Διεθνές Όργανο Κρίσεων.

5. Στην προετοιμασία για μία μελλοντική διαμεσολάβηση, όπως διδάσκεται στα πανεπιστήμια, ο εκάστοτε διαμεσολαβητής/κριτής προσπαθεί να αντιληφθεί αφενός το μέλος των αντιπαρατιθέμενων που είναι πιθανόν να υποχωρήσει από τις αρχικές θέσεις του, καθώς και την δυνατότητα «παραχωρήσεων» που κάθε αντιπαρατιθέμενος είναι δυνατόν να αποδεχθεί. Στα πλαίσια αυτά η Τουρκία «φορτώνοντας» με απαιτήσεις και αιτιάσεις τις θέσεις της, έχει την ευχέρεια να υποχωρήσει μερικώς επιδεικνύοντας υποχωρητικότητα, ενώ με τις παραβιάσεις και τις εντάσεις που προκαλεί, προσπαθεί να πείσει ότι δεν προτίθεται να υποχωρήσει από τις αρχικές θέσεις της, αν δεν ικανοποιηθούν επαρκώς τα αιτήματά της.

6. Η Τουρκία αντιλαμβανόμενη την δυσμενή για αυτήν πραγματικότητα όσον αφορά την εφαρμογή Διεθνούς Δικαίου, ειδικά με βάση τη Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS) στον καθορισμό θαλάσσιων Ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο, αρνήθηκε να την υπογράψει. Σε μία προσπάθεια δημιουργίας ερεισμάτων για την ανατροπή των ισχυόντων, επιχειρεί μέσω της διαδικασίας άμεσης ή έμμεσης χρηματοδότησης διεθνών Ιδρυμάτων και Οργανισμών, αλλά και με την προώθηση τοποθέτησης «υποστηρικτών» της σε επίκαιρες θέσεις στα Ιδρύματα αυτά, εκτιμάτε ότι επιχειρεί να δημιουργήσει, μέσω διεθνών δημοσιεύσεων και μελετών, την «έξωθεν καλή μαρτυρία» προς υποστήριξη των θέσεων της.

7. Με την μέχρι σήμερα Τουρκική «επιθετική» πολιτική ειδικά στην περιοχή του Αιγαίου, χωρίς να κερδίσει η Τουρκία, στην ουσία έχασε η Ελλάδα τα νόμιμα δικαιώματά της όπως προαναφέρθηκε. Η Συμφωνία της Βέρνης το 1976 μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, είχε σκοπό την αποσόβηση του κινδύνου ένοπλης σύγκρουσης μεταξύ δύο μελών του ΝΑΤΟ και όχι την εξεύρεση λύσης με εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου.

8. Στο εγγύς μέλλον, λόγω της μετατόπισης του Ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η εκμετάλλευση εξωχώριων (offshore) κοιτασμάτων υδρογονανθράκων περιορίζεται δραστικά λόγω κόστους εξόρυξης σε μεγάλα βάθη, αλλά και των χρονικών ορίων που έχουν τεθεί (2030-2050) για την πράσινη ενέργεια. Βέβαια η ανάγκη καθορισμού των ΑΟΖ συνεχίζει να είναι προϋπόθεση για άλλης μορφής εκμετάλλευση, όπως είναι για παράδειγμα οι υδρίτες στον βυθό της θάλασσας, οι πλωτές ανεμογεννήτριες, καθώς και άλλες εκμεταλλεύσεις όπως είναι παραδοσιακά η αλιεία.

9. Η Τουρκία εμμένει στις διμερείς συνομιλίες με την Ελλάδα, αποφεύγοντας την δημοσιοποίηση των διαπραγματεύσεων και προσπαθώντας να αποφύγει τις πολυμερείς συνομιλίες ή την διαμεσολάβηση Διεθνών Οργανισμών, όπου εκεί εξ αντικειμένου θα πρέπει να εφαρμοστεί το Διεθνές Δίκαιο και όχι ο πειθαναγκασμός.

10. Ο απροκάλυπτος αναθεωρητισμός της Τουρκίας οδήγησε στην υιοθέτηση του χάρτη της «Γαλάζιας Πατρίδας» που αρχικά επέφερε αρνητικά σχόλια ακόμα και από Τούρκους εμπειρογνώμονες. Τούτο διότι, ειδικά στην περιοχή του Αιγαίου η υποδεικνυόμενη στο χάρτη περιοχή στην πραγματικότητα ήταν στο μεγαλύτερο μέρος της Ελληνικός εθνικός χώρος νήσων και των έξι μιλίων χωρικών υδάτων που η Τουρκία έχει δεσμευτικά αποδεχθεί. Τούτο διότι ακόμα και έμμεσα, με την απειλή του Casus Belli η Τουρκία έχει επίσημα αποδεχθεί εδώ και δεκαετίες τα έξι μίλια χωρικών υδάτων.

11. Το γεγονός αυτό εξανάγκασε την τουρκική Κυβέρνηση, για να καλύψει το φιάσκο των αρχικών δηλώσεων περί Γαλάζιας Πατρίδας, να επικαλεστεί το ανερμάτιστο θέμα της αποστρατικοποίησης των νήσων, συνδέοντάς το με το έωλο ερώτημα περί μη ισχύος της Συνθήκης της Λοζάνης λόγω παραβίασης των όρων της από την Ελλάδα και άρα αμφισβήτηση της Ελληνικής Εθνικής Κυριαρχίας. Η τουρκική κλιμάκωση είναι δυνατόν να οδηγήσει σε παροξυσμό ενός θερμού επεισοδίου ακόμα και ως αποτέλεσμα ενός ατυχήματος. Η Τουρκία όμως γνωρίζει πολύ καλά ότι στην επιδίωξη των σκοπών της είναι δυνατόν να επιτύχουν μόνο σε περιόδους που έχει εξασφαλίσει ισχυρές διεθνείς συμμαχίες και υποστήριξη. Στις μέρες μας η μη πολιτικώς ορθή ρητορική και πρακτική των πολιτικών ελίτ της Τουρκίας, οδήγησε την τουρκική διπλωματία σε τέλμα, με αποτέλεσμα να χάσει κατά κράτος σε αυτό τον τομέα που παραδοσιακά στο παρελθόν είχε επιτυχίες.

(*) Ο αντιπτέραρχος (Ι) ε.α. Ιωάννης Αναστασάκης είναι στρατηγικός αναλυτής με ειδίκευση στην «Περιφερειακή Ασφάλεια για την Οικονομική Ανάπτυξη».